

α'

ΕΛΠΙΖΩ, ανάλογα μ' ό,τι σκέφτομαι, πώς άμα βάλω μπρός μια καινούργια δουλειά, θα πάει καλά. Τουτό με κάνει αισιόδοξο. Ή αισιοδοξία, ή ό,τι τέλος πάντων έννοώ ως αισιοδοξία, μου είναι ένα στοιχείο άπαραίτητο για τή ζωή. Έξηγηούμαι : Τήν περασμένη Κυριακή πού πήγα στο Άσβεστοχώρι να δώ κάτι φίλους, σά να ήμουν άκόμα έφηβος, όπως άκριβώς τον καιρό πού μονάχος και άδέσμευτος, όταν συνέβαινε να στενοχωρηθώ, έφθανα σε τόση άπελπισία με τό θέαμα τής ζωής και τών ανθρώπων, ώστε παλεύοντας σ' ένα σκοτεινό χάος ό λογισμός μου, ένιωθα να με παρωθεϊ με άρκετή δύναμη προς τήν αυτοκτονία και τό βίαιο τέλος, τά ίδια ένιωσα τό βράδυ έπιστρέφοντας. Κατά βάθος όλα τά γραψίματά μου δέν είναι παρά σειρά άπαντήσεων σε παρόμοιες δυστυχείς παρορμήσεις. Μάλιστα, ή έπιτακτική ανάγκη αυτών τών άπαντήσεων είναι πού με κάνει να θεωρώ ως εργασία και δουλειά τό γράψιμο, παρ' όλον ότι δέν μπορώ να πώ ότι στηρίζω τήν κοινωνική μου θέση και τή συντήρηση στον σχετικό κόπο. Τουτό βέβαια δέν τ' άρνιέμαι, είναι ένα έπιπρόσθετο βάσανο, πού μπορεί να 'χει και μιá σχετική επίδραση στη μορφή με τήν όποία εκφράζομαι, αλλά εκείνο πού θέλω να τονίσω είναι άλλο : ότι δηλαδή τίποτα, ούτε αυτό τό βάσανο ούτε κανένα άλλο, δέν μπορούν να σε σταματήσουν, άπαξ και βρεϊς με τή σκέψη τήν πηγή και βαλθεϊς να άντλεϊς τό θερμό ύγρό πού περιχύνει από μέσα τά μέλη του είναι με αισιοδοξία. Γρήγορα,

οποιαδήποτε κίνηση και πρόθεση για άλλη δράση εξουδετε-
 ρώνεται, με τή σκέψη πώς θά 'μουν ανίκανος να τήν αναλάβω
 ή πώς δὲν θ' ἄξιζε, γιατί θά 'ταν κάτι χαμένο και μάταιο. Τὸ
 αἴσθημα τοῦτο τοῦ μάταιου και χαμένου πολλές φορές βέβαια
 ἐπεκτείνεται και στή γραπτὴ ἔκφραση, ιδίως ὕστερα ἀπὸ ἐπί-
 μονη και μακρὰ ἐργασία, και τότε βέβαια περνῶ τις πιὸ κρί-
 σιμες στιγμές, μέχρι πὸ πάλι να βρῶ ἱκανὲς ἀποδείξεις για
 τὸ ἀντίθετο. Ποῦ τις βρίσκω αὐτὲς τις ἀποδείξεις; Σπεύδω ν'
 ἀπαντήσω, γιατί θέλω να εἶμαι σαφής, πὸς κανενὸς εἶδους
 ιδέα ἤδη διατυπωμένη δὲν μπορεῖ να με πείσει να βαλθῶ για
 πολὺ διάστημα σὲ δουλειά, βρίσκοντας τήν ἡσυχία μου. Βέ-
 βαια ἀντιλαμβάνομαι ὅτι οἱ ἱκανὲς να με σπρώξουν στή δου-
 λειά –τὴν ἀντίληψη και ἐξάντληση τῶν ζειδῶρων ναμάτων–
 ἀποδείξεις, δὲν μπορεῖ παρὰ να εἶναι ιδέες. Ἄλλά, ἂν μοῦ τὸ
 ἐπιτρέπετε, θά πῶ ὅτι οἱ ἄξιες ιδέες εἶναι σκοτεινές, μαῦρες,
 ἐντελῶς ἀντίθετα με τις ἄλλες πὸς περιφρονῶ, τις λευκές.
 Ἴδου μία πειραματικὴ, ἐπὶ τοῦ ἰδίου τοῦ ὑποκειμένου μου,
 ἐξήγηση τῶν παραπάνω. Διάβαζα Πλάτωνα, τὸν πατέρα και
 θεμελιωτὴ τῶν Ἰδεῶν, και ὁμολογῶ πὸς ἡ ἀνάγνωση τοῦ
 κειμένου του ἦταν ἕνας καινούργιος δρόμος για να προχωρήσει
 ἡ ψυχή μου. Διαβάζοντας ὅμως δὲν ἀπομόνωνα ἀπὸ τὰ τριγύ-
 ρω, δὲν ἀποσποῦσα, οὔτε ξεχώριζα καμιά ιδέα, τὸ ἐναντίον
 μάλιστα, ἀγανάκτησα με τὸν σχολιαστή, πὸς κάνοντας μιὰ
 δουλειά σὰν κι αὐτὴν πὸς ἀπέφευγα, πιστεύω ὅτι ἀδικοῦσε τὸν
 Πλάτωνα. Οἱ ιδέες πὸς μ' ἄφηγε να καταλάβω ὁ Πλάτων
 εἶχαν διαστάσεις, εἶχαν τὴν ἀλήθεια τοῦ χεριοῦ και τῆς ἀφῆς,
 πράγμα πὸς δὲν ὑπῆρχε διόλου στὰ μονόχροτα λόγια τοῦ ἀλ-
 λουνοῦ, και ἄς ἔλεγε ὅσο ἤθελε ὅτι κρατοῦσε ἡ σκούφια του
 ἀπὸ τὸν μεγάλο ἀρχαῖο. Οἱ ιδέες πὸς παραδέχομαι ἔχουν
 σῶμα και ὑπόσταση, και γι' αὐτὸ τις λέω σκοτεινές. Μποροῦν,

εἶναι ἱκανὲς νὰ πείσουν τὶς αἰσθήσεις. Οἱ ἰδέες αὐτὲς ἀνεβαίνουν ἀπὸ μέσα μας καὶ ἐκρήγνυνται σὰν ἄνθη στὸν ἔξω κόσμος. Συνεχίζοντας τὴν παρομοίωση τῆς ἰδέας μὲ τὸν κόσμο τῆς βλαστήσεως, μποροῦμε νὰ διακρίνουμε στὴν ὑπόστασή της διάφορα στάδια, ἀνάλογα κάπως μὲ τὰ στάδια τῆς φυτικῆς καλλιέργειας καὶ ἀναπτύξεως. Ἴσως ἐν τέλει καὶ συνολικὰ ἡ ἰδέα νὰ μὴν εἶναι παρὰ ἡ φυσικὴ ἀκολουθία τῆς καλλιέργειας τοῦ ἀντικειμένου κόσμου μέσα στὴν ὑποκειμενικὴ ψυχὴ. Ἐπόμενα, μποροῦμε γιὰ ἰδέα νὰ πάρουμε καὶ ἄλλα στάδια τῆς ἐσωτερικῆς ἀνόδου καὶ ἀναπτύξεως, ἐκεῖνα ἐπὶ παραδείγματι ποὺ δὲν εἶναι καθόλου ἄνθη, τὸ μακρόχρονο ὑπόγειο στάδιο τῶν ἀλλοιώσεων ποὺ ὑφίσταται ὁ σπόρος. Τὸ στάδιο τοῦτο δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ κανεὶς πὼς ἀναγκαστικά, ὅσες σχετικὲς διαφωτίσεις καὶ ἂν γίνουν, παραμένει κατὰ βάση σκοτεινὸ. Ἄν πάλι πεισθοῦμε ἀρχικὰ γιὰ τὴ σκοτεινάδα τῶν ριζῶν, κατόπι δὲν εἶναι δύσκολο νὰ πεισθοῦμε καὶ γιὰ τὴ σκοτεινότητα τοῦ λουλουδιοῦ. Μ' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ ἐμπνεύσω κανενὸς εἶδους ἀπαγόρευση, ὥστε βγαίνοντας στοὺς ἀγρούς νὰ διστάζετε νὰ κόψετε ἀγκαλιὰς λουλούδια. Εἶναι γεμάτα ὁμορφιὰ καὶ στολίζουν πλούσια τὸ σπίτι. Ἄλλὰ τοῦτο μόνον· μὴν πιστέψετε ποτὲ ὅτι κόβοντας τὰ λουλούδια, συναποκομίζετε καὶ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἀγάπης ποὺ τὰ γεννᾷ. Μιὰ τέτοια ἀγάπη ἢ φύση εἶναι καὶ ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν ποὺ προβάλλει ὁ Πλάτων. Δὲν θὰ τολμοῦσα νὰ ἀναφερθῶ μὲ τόση ἔμφαση στὴν πραγματικότητά του, ἂν ὅλα δὲν μὲ ἔπειθαν σχετικὰ τὸν τελευταῖον καιρὸ ποὺ δὲν κάνω ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ περιδιαβάζω στοὺς λειμῶνες του. Ἐπ' αὐτοῦ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν συνετέλεσαν ὀλίγο οἱ ἀνοιξιᾶτικοί μου περίπατοι στὸ κοντινὸ πρὸς τὴν πόλη μας δάσος Κουρί, μὲ τὰ ὠραιότατα χορτοβριθῆ λιβάδια του. Ἦταν δυνατὸ, βλέποντας τὰ παράξενα φυτικὰ εἶδη

“Ορχις καὶ Ὅφρους, νὰ μὴν τρέξω νὰ δρέψω ποικιλόμορφες ὁμορφιές, γεμίζοντας τὴν ἀγκαλιά μου μὲ ιδέες; Τὸ σπίτι μας κάποια στιγμή πρόβαλε στολισμένο σὰν ἀληθινὸ παλάτι τῆς εὐτυχίας. Γρήγορα βέβαια ὅλα μαράθηκαν, καὶ πιθανότατα στὴ φτώχεια ποὺ ἔνωσα ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ ὀφείλεται τὸ πλεῖστον τῶν παροξυσμῶν τῆς ἀπελπισίας ποὺ μὲ κατέλαβε. Δὲν ἤμουν ἐγὼ ἡ γῆς ποὺ θὰ φύτρωναν τ’ ἄνθη. Τὸ σπίτι ἄδειασε. Ὡστόσο ἀπὸ τόσο πλῆθος μαραμμένων νεκρῶν λουλουδιῶν κάτι δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ προβάλει. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη εἶναι ἡ ιδέα-κίνητρο ποὺ πλημμυρᾷ μ’ αἰσιοδοξία τὰ μέσα μου. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀπογύμνωση, ξαφνικὸ φῶς, σχεδὸν σοῦ ἐπιτρέπει νὰ σκύψεις, νὰ δρέψεις ἐν’ ἀκόμα στερνὸ λουλούδι, γιὰ στολισμὸ τοῦ σπιτιοῦ, τὴν αἰσιοδοξία ποὺ προβάλλει ὀλοκάθαρη. Θεέ μου! Ἄν εἶν’ ἀλήθεια ὅτι στὴν ἄγονη, νεκρὴ γῆς ἐπέτρεψες νὰ ἐπαναρθῆσει τὸ φῶς, τότε, κι ὅταν ἀκόμα μαραθεῖ καὶ διαβεῖ ὁ καιρὸς του, ἡ ἀμφιβολία δὲν θὰ ἔχει πιά τόπο νὰ σταθεῖ, ἀφοῦ ἄπαξ ὁ νεκρὸς στολίζεται μὲ ἄνθη.

β'

ΠΟΙΑ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΄ΝΑΙ ἡ σχέση τοῦ λουλουδιοῦ μὲ τὴ θάλασσα; Ἡ ποσότητα τῆς ὕλης, τὸ ρευστὸ βάρος, τὰ ἐν διαλύσει συστατικά, δὲν παίζουν σπουδαῖο ρόλο στὴν ἐκτίμηση τοῦ φαινομένου τῆς θάλασσας ποὺ ἀγαποῦμε καὶ θαυμάζουμε. Ἴσως νὰ ἔχουν κάπως μεγαλύτερη σημασία γιὰ τὸ αἶσθημα οἱ ἐνοικοῦντες ζῶντες ὀργανισμοί: τὰ ψάρια, μαλάκια, ὄστρακόδερμα, ἀκαλλῆφες. Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ καταλήξω σὲ μιὰ ἐξωτερικὴ συσχέτιση τῆς μέδουσας, ποὺ ἀποκόπτεται καὶ περιπλανιέται μέσα στὰ νερά, περιαγόμενο ἄνθος τῆς θάλασσας. Δὲν γυρεύω τὴ γνωστὴ συσχέτιση τοῦ κόσμου τῆς στεριᾶς καὶ τῆς θάλασσας, ποὺ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παρομοίωση τῶν κρίνων τῶν ἀγρῶν μὲ τὰ λεγόμενα κρίνα τῆς θάλασσας, ποὺ δὲν εἶναι φυτὰ ἀλλὰ ζῶα προσηλωμένα στὰ ὀγκώδη ὕφαλα βράχια. Μ' ἀρέζουν αὐτὲς οἱ παρομοιώσεις καὶ ἀδίστακτα παραδέχομαι ὅτι ἔχουν κάποιο βαθύτερο νόημα, καθὼς π.χ. φτάνουν σὲ ὀνόματα ποὺ συσχετίζουν τὸ Φεγγάρι, ποὺ συνδέεται τόσο μὲ τὴ θάλασσα, μὲ ἓνα εἶδος μέδουσας ποὺ ἀφθονεῖ στὰ νερά μας καὶ πρὸ ἐτῶν, ἓναν Αὐγούστο, εἶδα νὰ γεμίζει κυριολεκτικὰ τὸν βόρειο Εὐβοϊκὸ. Ἐπίσης παίζοντας μὲ τὰ ὀνόματα θυμόμαστε ὅτι τὸ φεγγάρι τῆς θάλασσας ποὺ σχετίστηκε μὲ τ' ἄλλο στὸν οὐρανό, συνδέεται καὶ μὲ τὸ θῆλυ αἰδοῖον τῆς γυναικός. Νὰ κάτι ποὺ ἀντίθετα πρὸς τὸ ὀμηρικὸ ἐπίθετο ποὺ θέλει ἄκαρπη, ἀτρύγητη τὴ θάλασσα, μπορεῖ νὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ ὑμνήσουμε τὴ γονιμότητά της.

Στὸ ὠραῖο καὶ πλούσιο ἔπος τῶν Φινλανδῶν, στὴν *Καλεβάλα*, ἡ γέννηση τοῦ πρώτου ἥρωα καὶ μεγάλου ρουνοίλιγιά, τοῦ Βαίναμόγιεν ἀπὸ τὴ Λουονοτάρ, ἐπιτυγχάνεται στὴ θάλασσα, ὅπου ἡ παρθένος κυμαίνεται ἕναν παράγωγο τοῦ ἑννέα μαγικὸ ἀριθμὸ χρόνου, καθὼς ἔρχεται κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ψηλὰ ἕνας ἀετὸς κι ἀποθέτει ἕνα μεγάλο αὐγὸ στὸ γλαφυρὸ γόνατο, ποὺ προβάλλει ἔξω ἀπὸ τὰ κύματα, торνεμένο σὰν σκόπελος. Ὁραῖα ὄντως μᾶς διδάσκει γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου ὁ τέτοιος σκόπελος, καὶ δὲν εἶναι ν' ἀπορεῖς πῶς στὴ σύγχρονή μας λαλιά οἱ ναῦτες, εἰσάγοντας γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν σκοπέλων τὴ βάρβαρη λέξη *dascoglio*, τὴ διασκευάσαν στὴ γεμάτη γνώση καὶ μάθηση « δασκαλειό ». Ἡ Ἑλλάδα, ἡ πατρίδα μας ποὺ βρέχεται καὶ περιβάλλεται παντοῦ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἔχει πλῆθος παρόμοιους σκοπέλους μὲ τ' ὄνομα δασκαλειό ἢ καὶ δασκαλόπετρα. Γιὰ τὸ Δασκαλειό στὸ βάθος τοῦ διπλοῦ καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος τῆς Σκιάθου, ὅπου σιμὰ εἶχε βουλιάξει ἕνα ξακουστὸ ἱστιοφόρο σκαρὶ καὶ στὸ νανάγιο, ποὺ δὲν ἀπείχε πολὺ ἀπὸ τὴ στεριά, συνήθιζαν νὰ παίζουσαν τὰ μικρὰ παιδόπουλα τῆς γραφικῆς πολίχνης ποὺ ἀνέδειξε τὸν Παπαδιαμάντη, ὁ Μωραϊτίδης διηγεῖται ὅτι χρησίμεψε ἐπὶ τουρκοκρατίας γιὰ κρυφὸ σχολειό, ὅπου μαθητοῦδια καὶ δάσκαλος κρυβόντουσαν στὴ σπηλιά, ἀνάμεσα στὰ βράχια, ξεδιψώντας μὲ τὸ θαυμάσιο δροσερὸ νερὸ ποὺ ἐκεῖ ἀναβρῦει. Στὶς *Παραδόσεις* τοῦ ὁ Πολίτης μιλεῖ γιὰ τὴ Δασκαλόπετρα τῆς Χίου, ποὺ δὲν ἀποκλείεται ν' ἀπόμεινε ἔξω στὴ στεριά, ὕστερα ἀπὸ κάποια θάλασσα ποὺ τραβήχτηκε, ἀποκαλύπτοντας τὴν ὁμορφὴ γῆ τοῦ νησιοῦ ποὺ τόσες γνώρισε εἰσβολές βαρβάρων, ποὺ σφάζαν καὶ ἐξανδραπόδιζαν. Κατὰ τὴ λαϊκὴ λοιπὸν παράδοση, στὴ Δασκαλόπετρα τῆς Χίου καθότανε καὶ δίδασκε ὁ μέγας ποιητῆς, ποὺ τὸ παιχνίδι τοῦ στοχασμοῦ μου ἀπάνω σ' ἕνα του

επίθετο κάθε άλλο παρά αποβλέπει σέ εκθρόνισή του, γιατί όχι πιά μόνο στη Δασκαλόπετρα, αλλά κατάβαθα μέσα στην ψυχή μου έχει τόν θρόνο του ο Όμηρος. Ούτε είναι δυνατόν κανείς να υποθέσει πώς αγνόησε τη θάλασσα σέ ό,τι πιό ουσιώδες έχει. "Αν ξεχάσουμε τούς διάφορους σχετικούς με τη θάλασσα μύθους, τις εικόνες ή τὰ επίθετα πού τη χαρακτηρίζουν μεθυστική και κατά πολλούς άλλους ωραίους τρόπους, αρκεί ο ρυθμός τών στίχων του, ή θέση και αριθμητική παράταξη τών λέξεων, γιά να πεισθοῦμε ότι τέλεια, σέ όλο τὸ μάκρος τών ἐπῶν του, ταυτίζεται πρὸς τὸν οὐσιώδη χαρακτήρα τοῦ ἀλμυροῦ νεροῦ στίς ἀναπεπταμένες ἐπιφάνειες τῆς ὑδρογείου, τὸ ρυθμικὸ κυμάτισμα, πού ἔκαμε τὸν νεότερο ποιητὴ νὰ συμπεράνει ὀρθά : « Τὰ σπλάγχνα μας κι ἡ θάλασσα ποτὲ δὲν ἡσυχάζουν ». Κάντε μιὰ βόλτα στὴν παραλία, τὴν ἐποχὴ πού με τὴ χάση τοῦ Φεγγαριοῦ τὸ πλαγκτόν, μονοκύτταροι ὀργανισμοί, διάφανοι σὰν γυάλινοι, ὄρατοί μόνο με τὸ μικροσκόπιο, αἰσθητοποιοῦν με ψυχρὸς φωσφορισμούς, σὰν ἀντιλαμπές ἄλλου κόσμου, ὅπου τὸ φῶς φέγγει δίχως νὰ καίει, τὴν ἀσύλληπτή τους ὕπαρξη στὰ νερὰ τῆς θάλασσας, τονίζοντας κάθε πτυχὴ τοῦ πολύπλοκου παιχνιδιοῦ τών κυμάτων της, πού με τὸ σύρε κι ἔλα και τίς ἀμοιβαῖες προστριβές τοῦ ἐνὸς θαλάσσιου μικροῦ βουνοῦ με τ' ἄλλο, αἰσθητοποιοῦν τὸν ρυθμό. Ὁ ρυθμός, θέλω νὰ καταλήξω, νὰ πῶ, ὅτι εἶναι τὸ οὐσιώδες γνῶρισμα πού ἐνώνει και ταυτίζει τὸ λουλούδι με τὴ θάλασσα. Σημαντικὸς πολὺ ὁ χαρακτήρας αὐτὸς τών ὑλικῶν φαινομένων τοῦ κόσμου. "Αν στὸ σῶμα μας θάβεται, καθὼς σπάνια ρωτᾶμε τὴν καρδιά μας κι ἀκοῦμε τὸ χτυποκάρδι μας, ἂν στὸ λουλούδι ἀκίνητῃ σέ φύλλα και κλαδιὰ εὐθραυστα, στὴ θάλασσα εἶναι τὸ πρῶτο και σπουδαιότερο πού βλέπουμε. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ μεγαλεῖο της, γιά τοῦτο παρομοιάζει με τὸ ἄπει-

ρο και συγγενεύει με τον κατάστικτο από τους αστρικούς κόσμους ούράνιο θόλο που βλέπουμε. "Όταν το άνθος μαραίνεται, ή μελαγχολία βαραίνει τη σκέψη μας. «Ματαιότητας ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης». Δέν εἶναι εὐχερῆς σέ παρόμοιες περιστάσεις ή ἐξάνθηση τῆς αἰσιοδοξίας στήν ἔκφρασή μας. Παίρνω και ἐξετάζω τὸν κρίνο με τῆ ζακχαρώδη λευκότητα. Ἡ κατάληξη τῶν παρατηρήσεών μου ἔχει διατυπωθεῖ ἀπὸ τοὺς βοτανικοὺς στὰ γνωστὰ ἄνθια διαγράμματα. Στὴν περίπτωση τοῦ κρίνου (*Lilium candidum*) ἔχουμε: 3 σέπαλα + 3 πέταλα + 6 στήμονες (3+3) + 3 καρπόφυλλα (σχηματίζουν ὠοθήκη τρίχωρη με πλῆθος ὠάρια) + 1 στύλο πὸν καταλήγει σέ 3 στίγματα. Προσέχοντας στὴ σταθερὴ ἐπανάληψη τοῦ ἀριθμοῦ 3, ἀνάγονται οἱ βοτανικοὶ στὸ σχηματισμὸ τοῦ ἄνθους ὅλων τῶν μονοκοτυληθόνων. Στὸ γενικὸν αὐτὸ τύπο ὑπάγονται και τὰ γένη "Οφρους και "Ορχις πὸν ἀνάφερα ἤδη ὅτι με τόση χαρὰ συνέλεξα τὴν "Ανοιξη βγαίνοντας στὸ γειτονικό μας δάσος Κουρί. Σ' αὐτὰ τὰ παράξενα λουλούδια πὸν χαρακτηρίστηκαν ἀπὸ μερικοὺς εἰδικούς «νύμφες τοῦ αἰθέρα», ὁ ἀριθμὸς τῶν στημόνων περιορίζεται ἀπὸ 3 σέ 1, τοῦ ὁποίου οἱ ἀνθῆρες βρίσκονται προσκολλημένοι ἐπὶ τῆς ἀπολήξεως τοῦ ὑπέρου, ἀποτελώντας τὸ γυνόστημα, κάπως ξεχωριστὸ ὄργανο πὸν στεφανώνει τὸ θῆλυ, τὴν ὠοθήκη, πὸν αὐξάνει περιστρεφόμενη γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της, σέ τρόπο πὸν νὰ ῥθει μπροστὰ τὸ χεῖλος τὸ ὑπερτροφικὸ ἀπὸ τὰ τρία πέταλα τοῦ ἄνθους, πὸν ξεμοιάζοντας σέ σχῆμα και χρωμα πολλὰ μικρὰ ζῶα, ἔντομα, μύγες, πεταλοῦδες, ἢ ἀκόμα και τὴ γόβα πὸν φόραγε ἡ Ἄφροδίτη, προσδίδει σέ ὀλόκληρη τὴν οἰκογένεια αὐτῶν τῶν φυτῶν τὴν ὁμορφιά πὸν τὰ καθιστᾶ περιζήτητα, ἰδίως ἀπὸ τὸν 18ο αἰῶνα τοῦ Διαφωτισμοῦ και μετὰ, πὸν εἰσήχθησαν τὰ σπάνια ἐξωτικά εἶδη. Τὸ εἶδος

Ophrys πού βρίσκω στὸ Κουρί, μοιάζει μὲ σφήκα. Ἐπίσης στὸ ὑπόδαρος στὸ Κουρί ἔχω βρεῖ ἄτομα τοῦ εἴδους Λιμόδορο, πού στέλεχος, φύλλα, ἄνθος ἔχουν μιὰ χαρακτηριστικὴ ὄρφνὴ κυανὴ σὰν καρβουνιασμένη ἀπόχρωση, λόγω τῆς τέλειας ἀπουσίας τῆς χλωροφύλλης ἀπὸ τὸ σαπρόφυτο αὐτοῦ, πού βλασταίνει πάνω στὰ πεσμένα μαραμμένα φύλλα τῶν δένδρων καὶ θάμνων πού σώριασαν τὰ ἔτη. Ἄν ἦμουν ρομαντικὸς καὶ ἀφηγόμενος ἀνεξέλεγκτα στὶς παρορμήσεις τῶν συναισθημάτων, θὰ μπορούσα νὰ σᾶς πῶ ὅτι μὲ τὸ Λιμόδορο ταυτίζω τὴν αἰσιοδοξία πού νιώθω νὰ ἐξανθεῖ μέσα μου, καθὼς βάνω μπροστὰ τῇ δουλειᾷ νὰ ἐπαναλάβω ὅσα περὶ ψυχῆς διετύπωσε ὁ Πλάτων, νιώθοντας δικαιολογημένη τὴν ἀθανασία στὴν ὁποία πίστεψε. Συχνὰ οἱ μέσα μας λυρικές φωνές μᾶς παρωθοῦν σὲ τέτοιου εἴδους συσχετίσεις, πού ἂν γενικᾶ εὐσταθοῦν, ὥστόσο εὐκόλα γίνονται τροφὴ τῆς ἀρνήσεως σὲ κάθε «πιστεύω», μετὰ πού θὰ δοῦμε τὸ εὐχαρι ἀντικείμενο νὰ μαραίνεται στὰ χέρια μας. Δὲν πρόκειται ποτὲ ν' ἀμφισβητήσω ὅτι ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ, Ταξίαρχος τῶν Ἐπουρανίων Ἀσωμάτων Δυνάμεων, κατερχόμενος ἐπὶ γῆς διὰ νὰ εὐαγγελίσει τὴ Θεοτόκο, ἔτεινε μὲ τὸ χέρι του πρὸς τὸ παρθενικὸ τῆς Ἅγιο πρόσωπο ἓνα κρίνο μὲ ζακχαρώδη λευκότητα. Ἡ σκέψη μου ἀπλῶς μόνο τείνει στὴν ἐκδοχὴ ὅτι κρίνο κάλλιστα μπορεῖ νὰ ἔταν τὸ ἴδιο τὸ χέρι τῆς Ἀσώματης δυνάμεως.

λβ'

ΝΟΜΙΖΩ ὅτι ὁ εἰρωνικός τόνος στο τέλος τῆς προηγουμένης παραγράφου, ὕστερα ἀπ' ὅσα ἀνάφερα σχετικά μὲ τὸν Ὀρφέα, ἡ σκέψη μου νὰ σηκωθῶ καὶ νὰ πάω νὰ βρῶ ξανά τὴ σύζυγό μου στὸν Λαγκαδά τῆς ἐπαρχίας Μιγδονίας, ἀκούεται κάπως ἀδικαιολόγητα τραχιά. Δὲν θέλω μ' αὐτὸ νὰ πῶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ μὴν ξαναπάω ἢ ν' ἀποκρύψω καὶ ν' ἀποσιωπήσω ἀπὸ τὴ σύνταξη τοῦ παρόντος κειμένου τὴ μετάβασή μου. ἴσια ἴσια ποὺ ἡ μετάβασή μου ἐκεῖ μὲ ἀναζωογόνησε. Ἐνῶ πηγαίνοντας φοβόμουν ὅτι ἡ ἀγάπη μας καὶ κάθε δεσμὸς μυστικός, ψυχικός, εἶχε σβῆσει μεταξύ μας, καὶ ἔβλεπα τὸν κόσμο ἄσκημο, μέσα σὲ βαριά σύννεφα, ἢ μᾶλλον δὲν τὸν ἔβλεπα σχεδὸν διόλου, τὸν ἔχανα ἀπὸ τὰ μάτια μου κι ἄς ταξίδευα μέρα, ἐπιστρέφοντας ἀργὰ τὴ νύχτα ἤμουν πασίχαρος καὶ ὅλα τὰ ἔβλεπα φωτεινὰ καὶ λαμπρά. Πρῶτα πρῶτα τὸ σημαντικότερο, βρῆκα τὴ γυναίκα μου ἀπαράλλαχτη, σὰ νὰ μὴν εἶχε συμβεῖ ἀπολύτως τίποτα. (Χτὲς μονάχα ποὺ ἴρθε ἐκεῖνη ἐδῶ, μοῦ ἔκαμε μὲ τρόπο γελαστὸ τὰ παράπονά της, ὅταν καθίσαμε μαζί σ' ἓνα καφενεῖο τῆς παραλίας γιὰ νὰ χαροῦμε λιγάκι τὴ θάλασσα, παρακολοιθώντας ἓνα πλοῖο ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ μακριὰ καὶ κάνοντας ὄνειρα γιὰ τὴ ζωὴ μας στο μέλλον ποῦ θὰ πᾶμε τὸ καλοκαίρι; καὶ πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ τὰ καταφέρουμε νὰ ἴμαστε μαζί;) ἴσως, βάνω μὲ τὸ νοῦ μου, ἐπειδὴ ἔχει ὡς στήριγμα τὸ παιδί, νὰ μπορεῖ νὰ προσφέρεται τόσο πολὺ σὲ συνέχεια, σὰν εἰκόνα τοῦ αἰώνιου. Πάντως τὴν Τρίτη

πού πήγα και τήν ἡώρα, μέσα στό χῶρο της οἱ κινήσεις μου, ἀρχινώντας σαν ἄψυχη, τυπική, μηχανιστική ἐπανάληψη τῶν γνωστῶν καί καθιερωμένων, κατέληξαν στό σόδιασμα ἐνός εὐωδιαστοῦ τριαντάφυλλου στήν ψυχή μου. Νιώθοντάς το στόν κόρφο μου, ἀπάνω στήν καρδιά μου, ἀπό τὸ παράθυρο τοῦ λεωφορείου πού ἔτρεχε, γύρισα καί εἶδα τόν μηνίσκο τῆς καινούργιας Σελήνης καί ἀγγίζοντας κατὰ τὸ ἔθιμο χρυσό, τὴ βέρα τῶν ἀρραβόνων πού ἔχω περασμένη στό δάχτυλο, εὐχήθηκα γιὰ τὸ μέλλον μας, ὅπως τόσες ἄλλες φορές κάναμε οἱ δύο μας περπατώντας καί βλέποντας τὸ Φεγγάρι :

*Φεγγαράκι μου λαμπρὸ
φέγγε μὲ νὰ περπατῶ.*

“Ὅταν ὁ φίλος Δ.Γ.Ι. με εἶδε ἀργότερα, με πήρε στήν ἀρχὴ γιὰ μεθυσμένο, ἀπορώντας γιὰ τὸ κέφι μου.

Δὲν θά ’ταν λοιπὸν δυνατὸ νὰ σκεφτῶ ν’ ἀποκρύψω γεγονότα τόσο σημαντικὰ γιὰ τὴν ψυχή μου. Ὁ φόβος ἀπλῶς ὅτι μετὰ τὸν μῦθο με τὸ πανανθρώπινο κύρος, ἀναφερόμενες μπορεῖ νὰ φαίνονται ἀστεῖες καί κωμικὲς οἱ κινήσεις τῆς περιπτωσῆς μου, μ’ ἔκαμε νὰ στεναχωριέμαι γιὰ τὴ συνέχεια πού ’χα δώσει στὰ περὶ τὸν Ὀρφέα. Ἀπὸ τότε πού θυμᾶμαι τὸν ἑαυτό μου, στ’ ἀντίκρισμα ἐνός ὀμίλου κοριτσιῶν σπαρνᾶ πάντα ἢ καρδιά μου. “Ἐνα φτερούγισμα, πού εὐθύς με κάνει ἄλλον ἄνθρωπο. Γεμίζω ἀπὸ πίστη στὴ ζωὴ. Στὸν τοῖχο πού περιβάλλει τὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ μας θρασομανᾶ ἕνας κισσός, ὅπου ἔρχονται συχνὰ πλῆθος πουλιὰ καίτσιμπολογᾶν τὸν καρπὸ. Διασκεδάζω πολλὲς φορές με τὸ θέαμα. Προχτὲς σκύβοντας ἀπὸ τὸ παράθυρο διέκρινα ἀνάμεσα στὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ ἕναν ὠραῖο καί μεγάλο κότσυφα. ”Ἐτσι πού ἀναφέρω τὰ γεγο-

νότα και τὰ πράγματα, θὰ μπορούσατε ν' ἀδιαφορήσετε, ὑποθέτοντας ὅτι σᾶς μιλῶ γιὰ τὰ πολὺ συνηθισμένα καὶ γνωστὰ τῆς φυσιολογίας καὶ ζωολογίας. Δὲν περιφρονῶ τὴ ζωολογικὴ ἐπιστήμη. Τὸ περασμένο Σάββατο, σ' ἐνὸς φίλου μου γιατροῦ, λαχτάρησα γιὰ τὴν ὡραία ὀγκώδη πολὺτιμη Ζωολογία πού εἶδα στὴ βιβλιοθήκη του. Ὁ γιατρός μου διηγήθηκε ἕνα σωρὸ ἐνδιαφέροντα ἀνέκδοτα γιὰ τὸν συγγραφέα τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου, πού ἔτυχε νὰ ἴναι συγγενῆς τῆς γυναίκας του. Ἐεφύλλισα ἕναν τόμο γιὰ νὰ βρῶ σὲ ποιά κλάση καὶ συνομοταξία ὑπάγεται τὸ ζῶο πού κοινῶς λέγεται γαλλικὰ *Bêche-de-mer*. "Ἡθελα νὰ διαβάσω μιὰ ὅσο γίνεται πλήρη περιγραφὴ τῆς φυσιολογίας καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ του ἐν γένει. Ἑλληνικὰ ἔχει ἕνα ὄνομα κακό, λόγῳ τῆς ὁμοιότητάς του μὲ τὸ γεννητικὸ ἀνδρικό ὄργανο. Εἶχα εὔρει τέτοια ζῶα τὸ καλοκαίρι κάνοντας μπάνιο σ' ἕναν ὄρμο τῆς Ἀμμουλιανῆς. Παίζοντας μὲ τὸ σχῆμα τοῦ ζώου, μπορούσα νὰ εἶμαι πλησίον στοῦ κέντρο τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἡδονῆς στοῦ σῶμα μας καὶ ἀφ' ἑτέρου ν' ἀπέχω. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸν κότσυφα. Προχτὲς πού ἔσκυφα καὶ τὸν εἶδα ἀπὸ τὸ παράθυρο, ἡ καρδιά μου σκίρτησε ὅπως στοῦ ἀντίκρισμα ἐνὸς ὁμίλου κοριτσιῶν. Ἡ ζωολογία καὶ ἡ φυσιολογία, καὶ γενικότερα ἴσως κάθε ἐπιστήμη, μᾶς πληροφορεῖ γιὰ ἕνα πλῆθος σχήματα πού μπορούν (σκέφτουμαι) νὰ ὑποκαταστήσουν τὸ σῶμα μας. Δὲν εἶναι τάχα αὐτὸς ἕνας τρόπος διαρκείας καὶ διαιώνισης ἐναντία στὴ φθορά; Τὸ πρόβλημα τοῦ κόσμου κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο παρουσιάζεται σὰν μία συνάρτηση σχημάτων. Ἐτσι μόνον καταξιώνεται ὡς σειρὰ σχημάτων, ἐρμηνευτικῶν τοῦ κόσμου, καὶ ἡ διὰ τῶν γραμμάτων συνεννόησή μας. Ἀποτέλεσμα εὐρείας κοινῆς συνεννόησης, οἱ ἐκκλησίες τῆς Ὀρθόδοξης Χριστιανικῆς πίστεως πού ἐξακολουθοῦν νὰ διακοσμοῦν τὸν τόπο μας καὶ τὴν πατρίδα. Μέσα στὶς ἐκκλησίες

αὐτὲς ἡ ζωγραφικὴ ἐκφράζει τὸν λόγο τοῦ Εὐαγγελίου διὰ σχημάτων. Τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινο γεωμετρεῖται. Ἡ εὐρύτητα ὁμως τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων ἀγκαλιάζει καὶ τὰ σχήματα ὅλων τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, τῶν ὀρυκτῶν λίθων καὶ τῶν ἀστέρων εἰσέτι. Ἐνα παιδὶ 15 ἐτῶν προφῆς βράδῳ μοῦ ἔδειξε ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τοῦ σπιτιοῦ του τὶς Πλειάδες, μ' ἓνα πρόχειρο τηλεσκόπιο ποῦ ἔχε κατασκευάσει. Οἱ Πλειάδες εἶν' ἓνα σχῆμα ἀνάλογο μ' ἐκεῖνο ποῦ κάνουν πάνω στὸν μανδύα ἐνὸς Ἁγίου ζωγραφιστοῖ οἱ πολύτιμοι λίθοι. Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ μὴν ἀμφιβάλλεις γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν Ἁγίων, καὶ τότε μπαίνοντας μέσα σὲ μιὰ βυζαντινὴ ἐκκλησιὰ καὶ βλέποντας τὸν γραπτὸ τῆς διακόσμου, ἔχεις ὅλον τὸν κόσμον. Μπορεῖς νὰ ὑψώσεις τὸ βλέμμα σου καὶ νὰ θαυμάσεις στὴν πραγματικότητα τὸν Παντοκράτορα. « Καὶ ταῦτα εἰπὼν βλέπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ». Τὸ κείμενο τῶν *Πράξεων τῶν Ἀποστόλων* ἐξακολουθεῖ μὲ τὰ λόγια τῶν λευκοφορούντων ἀγγέλων, ποῦ ἀποτείνονται πρὸς τοὺς μαθητὲς ποῦ ἔβλεπαν τὴν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς πορεία τοῦ Διδασκάλου: « τί ἐστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν ». Ἀπὸ τὰ λόγια τῶν δύο Ἁγγέλων ποῦ κατὰ πάσα μαρτυρία θά ἔπρεπε νὰ ἴναι οἱ Ταξίαρχοι τῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων, Ἀρχάγγελοι Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ. Ὁ Γαβριήλ ποῦ φέρνει στὴ γῆ τὰ μηνύματα τοῦ ἐν Οὐρανοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Μιχαήλ, ποῦ φέρνει ἀπὸ τῆ γῆς στὸν μέγα Κριτὴ τὶς ψυχὲς τῶν ἐφήμερων θνητῶν. Ἀκούγοντας οἱ Ἀπόστολοι μαθητὲς, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, γιὰ ν' ἀναλάβει ὁ καθεὶς τὸ ἔργο του. Ἰδιαίτερα θέλω νὰ ὑπογραμμίσω τὴ φράση: « Ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτόν ». Θὰ ῥθει ὁ

Θεός με τὸν τρόπο πού τὸν εἶδαμε. Πρέπει κάτι νὰ ἔχουμε δεῖ ὅλοι μας, γιὰ νὰ φανταστοῦμε τὴ θριαμβευτικὴ ἔλευσή του. Ἦρθε πρὶν κοντὰ δυὸ χιλιάδες χρόνια. Πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τοῦ τάχα ὁ κόσμος ἦταν ἄσχημος; Μετὰ πού ἔφυγε πάλι ψηλά, ἔμεινε ξανὰ ἄδειος ὁ κόσμος, ἀπ' τὸ θεῖο σχῆμα τῆς Σωτήριας τῶν ψυχῶν ἡμῶν παρουσίας; Ὁχι βέβαια. Μιμούμενος τὸν Ἰωάννην τὸν Μαυρόπουλον, πού στὰ χρόνια τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τῆς Ἀμισοῦ ὅπου ἀσκήτευε, μετεκλήθη στὴν Βασιλεύουσα ὡς σοφός, νὰ ἀναλάβει τὴν καθηγεσίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀκαδημίας, ἔγραψε ποιήματα ὅπου παρακαλεῖ τὸν Χριστὸν νὰ ἐπεκτείνει τὴ σωτηρία τοῦ στὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Πλούταρχο.

*Εἶπερ τινὰς βούλοιο τῶν ἀλλοτρίων
τῆς σῆς ἀπειλῆς ἐξελέσθαι, Χριστέ μου,
Πλάτωνα καὶ Πλούταρχον ἐξέλοιο μοι·
ἄμφω γὰρ εἰσὶ καὶ λόγον καὶ τὸν τρόπον
τοῖς σοῖς νόμοις ἔγγιστα προσπεφυκότες.
Εἰ δ' ἠγνόησαν ὡς Θεὸς σὺ τῶν ὄλων
ἐνταῦθα τῆς σῆς χρηστότητος δεῖ μόνον
δι' ἣν ἅπαντας δωρεὰν σώζειν θέλεις.*

Νομίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ προσευχηθῶ γιὰ τὴ σωτηρία ἀκόμα πιὸ πολλῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων ἢ Αἰγυπτίων καὶ ἄλλων ἀπὸ τὴ μακρυσμένη ἀκόμη στὰ βάρη τῶν αἰώνων ἐποχῆ, πού τοιχογραφοῦσαν στὰ σπήλαια, ὅπως καὶ γιὰ πολλοὺς συγχρόνους μας, πού ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς ψυχῆς των παρεμποδίζεται, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντίληψη τῆς εὐρύτερης ἐνότητας τῶν σχημάτων καὶ ἰδεῶν, στὸ Ὁμοούσιο καὶ Ἀδιαίρετο τῆς τρισυπόστατης μιᾶς θεότητος. Ἡ τέτοια ὄραση δὲν περιέχεται στὰ

όρια τῆς φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν δυνατοτήτων τοῦ λογισμοῦ του. Θαυμάζοντας τὰ σχήματα τῆς δημιουργίας μὲ ὅλον τὸν ἐνθουσιασμό που μπορεῖ νὰ διαθέσει ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς, πάντοτε ὑπολείπομεθα. Τὰ εἶδη τοῦ κοριτσιοῦ ἢ τοῦ πουλιοῦ, τοῦ κότσυφα ἢ τοῦ πρωτόζωου θαλάσσιου ὀργανισμοῦ, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι ὁ Θεός. Γελίμαστε γιὰ μιὰ μόνο στιγμή κι ἔπειτα περιπίπτουμε ξανά πάλι σὲ δεινὴ ζάλη λογισμῶν. Ὅποιαδήποτε γενίκευση καὶ ἂν δώκουμε στὰ σχήματα τῶν πλάσμάτων, δὲν φτάνουμε στὴ σωστὴ ἐρμηνεία. Ἡ σωτηρία μᾶς προσφέρθηκε δωρεάν, ὅπως πολὺ σωστά ὑπεθυμίζει ὁ Μαυρόπουλος, « ἅπαντας δωρεάν σώζειν θέλεις »).

Τὸ κατεξοχὴν σχῆμα, ποὺ ὀρθοτομεῖ τὸ λόγο, παραχωρήθηκε ἀπ' τὸν Θεὸ στὸν ἄνθρωπο. Ἦρθε δηλαδὴ ἐπὶ γῆς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς κι ἔγινε ἄνθρωπος παραμένοντας Θεός. Τότε δι' αὐτοῦ ἀνέβλεψε ὁ ἐκ γενετῆς τυφλός, μὲ ὀλίγο χῶμα, λάσπη ποὺ ἐπετέθη στὶς στεῖρες κόγχες τῆς ἀπούσης ὄρασῆς του. Μόνο μὲ τὴν ἔλευσή του τὸ ἀπλὸ κορίτσι, ἢ παρθένος, ἔγινε μάνα, χωρώντας τὸν ἐν παντὶ ἀχώρητο, τὸν πρὸ αἰώνων Θεό, σὰν παιδὶ νεογέννητο. Ἡ γνώση τοῦ ἀνθρώπου ποὺ διὰ τῆς Εὐας ἐξορίστηκε ἀπὸ τὸν Παράδεισο, τότε διὰ τῆς Θεοτόκου Παρθένου Μαρίας ἐφωτίσθη, γνώρισε τὴν ἀληθινὴ ἡμέραν. Μπορεῖ χάρις στὸ παράδειγμα τοῦτο ὁ κάθε ἄνθρωπος, ποὺ δὲν παύει νὰ ἱκετεύει τὴν Παναγία νὰ πρεσβεύει πρὸς τὴν σωτηρία του παρὰ τῶ Ἰῶῶ τῆς καὶ ἀθανάτω Βασιλεῖ, δίχως κίνδυνο ἀπώλειας ὀριστικῆς, νὰ βλέπει τὴ γυναίκα ὡς προορισμό. Ἡ γνώση τοῦ ἀνθρώπου καταξιώνει τὰ πλάσματα, ζῶα καὶ πουλιά, ἰχθῦς, ὄστρακα, λίθους καὶ πᾶν ἀντικείμενο. Μονάχα ὅμως ὁ Χριστὸς σώζει, καθαγιάζει καὶ καταξιώνει τὸν ἄνθρωπο. Σώζει τὸν ἄνθρωπο καὶ ἂς πῆγε αὐτὸς μὲ τὴν τυφλὴν του ἄγνοια νὰ κρούσει τὴν ψυχὴ του μέσα στὰ ἀτελέστερα σχήματα. Μέσα σὲ

μια μικρή άχιβάδα τῆς θάλασσας ἢ σὲ μιὰ δεκοχτούρα ποὺ ἔχει στὸ λαιμὸ τῆς ὠραῖο περιδέραιο ἢ σὲ ἓνα κοτσύφι ἢ στὸ διαλυόμενο καὶ φθαρτὸ σῶμα τῆς γυναίκας πάνω στὴ γῆ, ἀναγνωρίζοντας τὸν προορισμὸ τοῦ κάθε σχήματος ποὺ ἐνταῦθα ἐκλέγεται.

Ὁ μᾶλλον προσήκων λόγος λοιπὸν μετὰ τὰ ὅσα εἶχα ἀναφέρει γιὰ τὸν Ὀρφέα, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφορᾷ τὸν προορισμὸ. Θέλω νὰ εἶμαι ὅσο τὸ δυνατὸ σαφῆς καὶ γι' αὐτὸ θὰ ἐπιμείνω στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος, ὁ καθένας μας, μπορεῖ νὰ γνωρίσει διὰ τῶν σχημάτων τοῦ κόσμου τὸν προορισμὸ. Καταλαβαίνω ἄλλωστε ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι αὐτὴ μονάχα τὴν ἔννοια εἶχε ὅλη ἡ μακρὰ μου ἀπασχόληση μὲ τὸ χαρτονένιο κουτί καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ποικίλα ἀναμνηστικὰ τῆς σκόρπιας ζωῆς μου.

Πρόκειται ἐδῶ νὰ θέσω κάποιον τέρμα. Τὸ τέρμα αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομαστεῖ, τὸ καινούργιο χαρτονένιο κουτί. Τὸ καινούργιο χαρτονένιο κουτί, μικρότερο ἀπὸ τ' ἄλλο, τὸ ἔχω ἀπὸ προχθὲς στὴν κάμαρά μου. Πῆγα στὸ μαγαζὶ καὶ τό'δα καὶ χωρὶς ἀκόμα νὰ ξέρω σὲ τί μποροῦσα νὰ τὸ χρησιμοποιήσω, καθὼς τὸ εἶδα ἄδειο, κενό, ζήτησα τὴν ἄδεια νὰ τ' ἀποκομίσω. Εἶναι σχήματος ὀρθογωνίου 34 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου $\times$ 20 καὶ $\frac{1}{2}$, ὕψος 6 ἑκατοστὰ καὶ $\frac{2}{10}$. Δύο ταινίες συγκολλητικές, ξεκινώντας ἀπὸ τὴ μέση τῶν πλευρῶν, διασταυρώνονται στὸ κέντρο τῆς ἄνω καὶ κάτω ἐπιφάνειάς του. Στὴν ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ χωστοῦ καπακιοῦ ὑπάρχει κολλημένη μιὰ μικρὴ ἐπιγραφή ἐνδεικτικὴ τοῦ ἀρχικοῦ περιεχομένου τοῦ κουτιοῦ, πρὶν ἀδειάσει. Περιεῖχε 100 φιαλίδια τῶν 400.000 διεθνῶν μονάδων Ραπιδοκιλλίνης. Τὸ χρῶμα τοῦ αὐλακωτοῦ χαρτονιοῦ μὲ τὸ ὁποῖο εἶναι καμωμένο, μέσα καὶ ἔξω, εἶναι ὠχρα κόκκινη. "Ὅταν τὸ παρέλαβα καὶ τὸ πῆρα μαζί μου, σκέφθηκα

ότι μπορούσα να το χρησιμοποιήσω τακτοποιώντας εκεί μέσα τα αποκόμματα των ήδη δημοσιευμένων λογοτεχνημάτων μου.

Δέν συντρέχει κανένας λόγος να μην το κάνω μόλις εύρω τον κατάλληλο χρόνο. 'Αλλά ή σπουδαιότητα του καινούργιου χαρτονένιου κουτιού δέν έγκειται σχετικά με την ιστορία μας σ' αυτή του τή χρήση. Κάτι άλλο μ' έκαμε να σκεφθώ εκεί που τό 'χα μαζί μου, έπιστρέφοντας σπίτι. Είχα πάει κρατώντας το στον κινηματογράφο. Ποιά ταινία έπαιζαν δέν μ'αξ ενδιαφέρει τόσο πολύ. Εικόνες τής άμέσου ζωής οί περισσότερες ταινίες του κινηματογράφου. Σημαντικό είναι ή ταινία εκείνη με ικανοποίησε και με έτερψε. "Ισως γιατί μου έδωκε αρκετές εικόνες τής ζωής, όπως περίπου τή βλέπω ή θέλω και μ' αρέζει να τή βλέπω με τή φαντασία μου, γλεντώντας με τοπία και ανθρώπους. Το γεγονός πάντως είναι ότι μέσα στον κινηματογράφο αντίληφθηκα τό σπουδαιότερο σχετικά με τό καινούργιο χαρτονένιο κουτί. Τα δάχτυλά μου άγγιζόντάς το ένωσαν φρικιάσεις. Πέρασε αρκετό διάστημα ώσπου να καταλάβω ότι ή διέγερση τής άφής των δακτύλων μου όφείλονταν στην παλμική άντήχηση των ήχων τής ταινίας του κινηματογράφου διαμέσου των έπιφανειών και του όλου όγκου του άδειανού κουτιού. Η άντήχηση γινόταν για τους ιδίως βαρείς ήχους, αρκετά έντονη, ώστε να μου περάσει κάποια στιγμή από τό νού ή ιδέα πώς μπορεί να μην είχα προσέξει καλά τό έσωτερικό του και να κινιόταν μέσα στο άδειο καινούργιο κουτί κάποιο ζώακι, ας πούμε ένα μικρό ποντίκι. Το άνοιξα, αλλά βέβαια δέν ύπηρχε απολύτως τίποτα μέσα, εκτός από 'να μικρό λευκό χαρτονάκι με αυλακώσεις άπ' αυτά που βοηθάν τήν καλύτερη έξασφάλιση του περιεχομένου στα κουτιά και λοιπά μέσα συσκευασίας ώφέλιμων προϊόντων. Όστόσο, καθώς διεπίστωσα, τό χαρτονάκι αυτό έπαιζε αρκετά σημαντικό

ρόλο στο φαινόμενο τῆς φυσικῆς παλμικῆς ἀντήχησης τῶν ἐκπεπομένων ἠχητικῶν κυμάτων: α) Ἐκπεπομένη ἀκουμπόυση μέσα στο κουτί, τὸ φαινόμενο γινόταν περισσό-τερο αἰσθητό, β) Δίχως αὐτό, τὸ κουτί φαινόταν σιωπηλότερο, σχεδὸν βουβό.

Ἄφήνουμε τώρα τὸ κουτί καὶ ἐρχόμαστε σὲ ὅσα σκέφτηκα. Κοντολογίς αὐτὰ μποροῦν νὰ συμποσωθοῦν στὴν ἔννοια τῆς διπλῆς ἐρμηνείας. Σκέφτηκα δηλαδὴ παρακολουθώντας καὶ μὲ τὴν ἀφή ὅσα ἀκουγα ἀπευθείας, τὴ δυνατότητα μιᾶς ἄλλης ἐρμηνείας τοῦ κόσμου ποὺ ἀντιλαμβανόμαστε μέσῳ τῶν αἰσθήσεων. Ὁ τρόπος ποὺ μὲ ὑπέβαλε τὸ ζύπνημα τῆς ἀφῆς στὰ δάκτυλα, μοῦ φάνηκε σὰν ἕνας δρόμος ποὺ μποροῦσα ν' ἀκολουθήσω μέσα σὲ ὅ,τι συνήθως ὀνομάζουμε σκοτάδι ἢ νύχτα καὶ ἀπουσία. Ἡ παρακολούθηση μιᾶς τέτοιας ἀτραποῦ, σπεύδοντας κάπως, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι ὁ προορισμός. Καθαρμός τῶν αἰσθήσεων. Αὐτοῦ συνήθως σταματᾶν οἱ διδασκαλίες. Ἡ βιασύνη μας ὅμως νὰ ὀνομάσουμε τὰ πράγματα περιέχει συνήθως καὶ τὸν κίνδυνο τῆς ἀπιστίας, ὁ ὁποῖος λόγω τῶν ἀναφευμένων στὸ κάθε ἄτομο ἀντιδράσεων, πολὺ δύσκολα ἀποφεύγεται μετὰ ἀπὸ τὸ ἄκουσμα μιᾶς λογικῆς διδαχῆς. Γιατὶ ἡ διδαχὴ εἰσχωρεῖ μέσα μας ὡς ξένο σῶμα, σὰν κάτι ποὺ ἀπολύτως δὲν εἴμαστε ἐμεῖς. Σὰν λόγος ποὺ σβῆνει ὅλα τὰ φανάρια καὶ τοὺς δαυλοὺς, ποὺ ἀνάβουν γιὰ νὰ φέγγουν οἱ δρόμοι τοῦ ἐγώ. Ἐπιβάλλει κατ' ἀρχὴν μιὰ φοβερὴ καὶ αὐστηρὴ νύχτα ποὺ τὴν τρέμει κάθε ψυχὴ καὶ λογισμός. Μὲ καθαρὲς τίς αἰσθήσεις δὲν ἀκοῦς πιά παρὰ ὅ,τι λέει ὁ ἄλλος. Δὲν ὑπάρχεις πιά ἐσὺ ὁ ἴδιος. Τοῦτο λοιπὸν τὸ τρομερὸ δὲν τὸ δέχεται εὐκολὰ ἢ ὑπαρξῆ καὶ στρεψοδικεῖ ἀντίκρου στὴν ἔννοια τοῦ προορισμοῦ.

Τί ἄλλο λοιπὸν νὰ προσθέσουμε; Αὐτὰ βέβαια τὰ εἶπαν

πάντοτε οί Πατέρες και οί σοφοί, αλλά όχι με λόγια, παρά με τή μορφή τῶν λεγομένων. Καταλαβαίνουμε ἀπ' ὅ,τι μᾶς λέν πῶς προορισμός εἶναι τὰ βήματά μας στήν ἀτραπὸ τῆς καθαρῆς ἐρμηνείας τῶν αἰσθήσεων, ἀλλά προσέχοντας στὸ κείμενο τῶν Γραφῶν, καταλαβαίνουμε και κάτι ἄλλο ἀνυπολόγιστο. Ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ κάνει ὥστε μέσα στή μνήμη μας ἡ διδαχὴ νὰ σχηματίζει τότε ἓνα μέλος και τότε ὀλόκληρο τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε με πλήρη ἐμπιστοσύνη και ἀδίστακτα νὰ παραδινόμεστε στὰ λόγια τους, σὰν στήν εὐρύτερη και θερμότερη ἀγκαλιά. Προορισμός λοιπὸν μπορούμε τελικὰ νὰ ποῦμε, εἶναι ἡ εὕρεση τοῦ σώματος τοῦ ἄλλου με τὸν ὁποῖο προσομιλοῦμε ἐσωτερικά. Ἴσως νὰ μὴν ἔφθανα ποτὲ νὰ ὀμιλήσω ἔτσι, παραδεχόμενος ἀνυπόκριτα τὰ λόγια ποὺ εἶπαν ἐδῶ, στὸν τόπο μας, οί Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἂν τὸ φαινόμενο τῆς ἀντήχησης τοῦ χαρτονένιου κουτιοῦ, ἐξεγείροντας τὴν ἀφή τῶν δακτύλων, δὲν μοῦ θύμιζε ταυτόχρονα ἔντονα τὴν ἀφή τῆς ἄλλης ὑπαρξῆς ποὺ στέκει ἀπὸ δίπλα, τὸ σῶμα τὸ πτωχό, ποὺ ἔκαιγε τὴν Τρίτη ἀπὸ πυρετό, ὅταν πῆγα πρὸς ἐπίσκεψη, συναποκομίζοντας κατὰ τὴν ἐπιστροφή μου, ἀντὶς γιὰ θάνατο και ἀπελπισία, ἓνα εὐῶδες τριαντάφυλλο πάνω στήν καρδιά μου.

